

KARATAY
BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Merhaba
merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

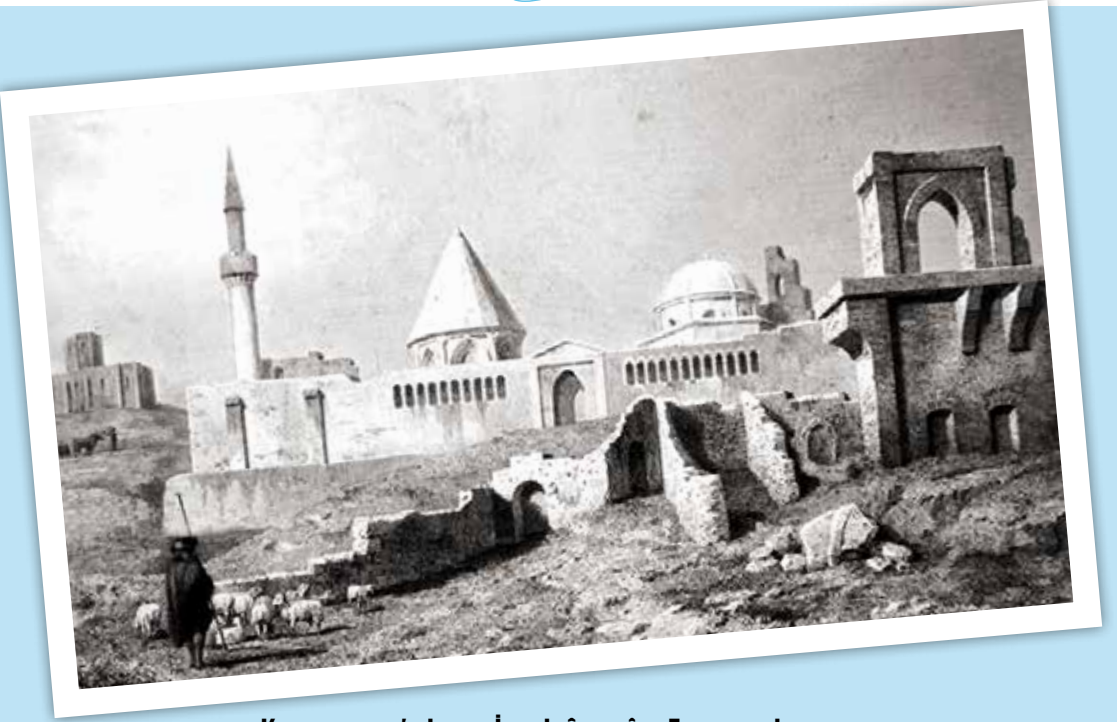
CİLT: 19 • SAYI: 16
6 MAYIS 2020 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

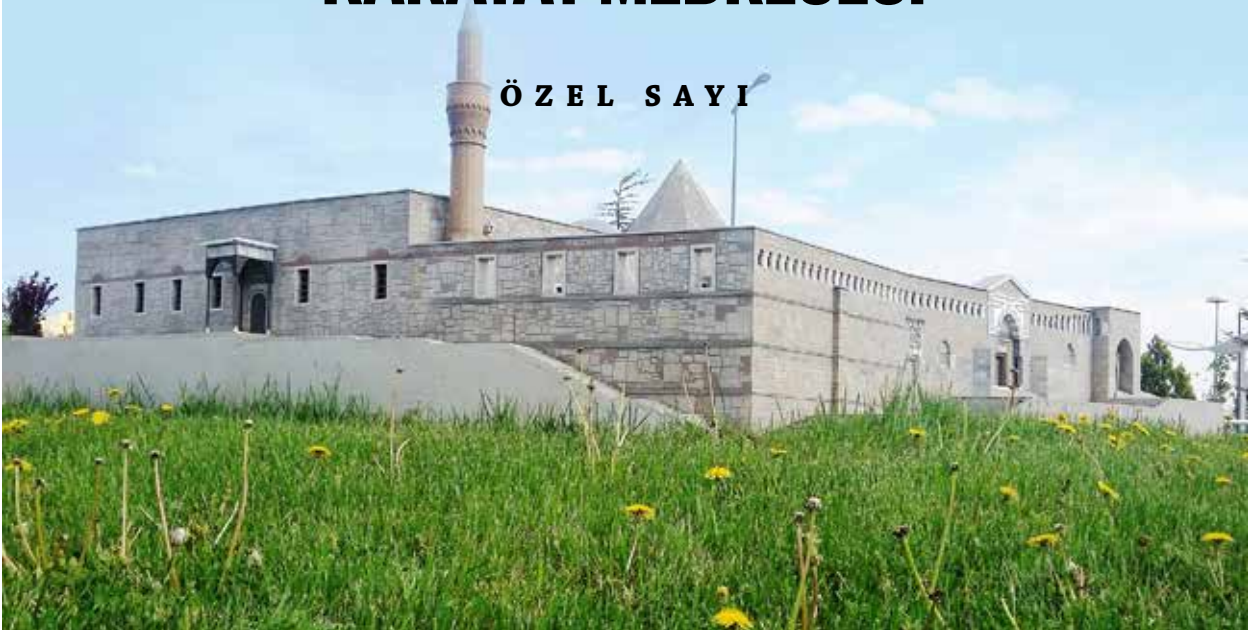
Hazırlayanlar: **Dr. Mehmet Ali UZ – Serdar CEYLAN**
maluz@merhabagazetesi.com.tr - srceylan@hotmail.com

Konya'da İslâmî Eserler

ALAEDDİN CAMİİ VE KARATAY MEDRESESİ

ÖZEL SAYI

Ahmet
ÇELİK

KONYA'DA İSLÂMÎ ESERLER:

ALAEDDİN CAMİİ VE KARATAY MEDRESESİ

Yerel tarih, belirli insanların, belirli bir zaman ve yerdeki öyküsü ya da geçmişinin bilgisi demektir. Türkiye'de yerel tarihe ilginin uyanması ve bu alanda eserler kaleme alınmaya başlanması 1870'lere kadar uzanır. Osmanlı tarih yazıcılığında bölge ya da şehir tarihlerinin yer bulması bu tarihten itibaren vilayet salnamelerinin yayımlanmaya başlanması, vilayet matbaalarının kurulması, belediyelerin doğuşuyla şehirlerin yazılabilecek bir kişilik kazanması ve ulaşım vasıtalarının kolaylaşmasıyla seyahatlerin/turistlerin artması kent rehberlerine ihtiyaç duyulması sayılabilir.

Bu kapsamda Hamdizade Abdülkadir Erdoğan⁽¹⁾ (1877-1944)'ın

(1) Eğitimi, araştırmacı ve yazar Hamdizade Abdülkadir Erdoğan, 1877'de Konya'da doğdu. Makalelerinde dedesi Hamdi Efendi'nin adını kullandığından "Hamdizade" olarak tanındı. Soyadı Kanunu çıkınca "Erdoğan" soyadı aldı. Hamdizade Abdülkadir, iyi bir medrese tahsil gördü. Sivaslı Ali Kemalî Efendi'den icazet aldı. Konya Dârülmualim'in'e (Öğretmen Okuluna) devam ederek 1895'te mezun oldu. 1910'de Burdur Lisesi tayini çıktıysa da oraya gitmedi. 1911'de Konya Lisesi Türkçe öğretmenliğine başladı. Bu okulla birlikte Konya'daki çeşitli okul ve medreselerde öğretmen olarak görevler aldı. 1932'de öğretmenlikten ayrılarak İstanbul'da Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ne tayin edildi. Erdoğan, 1935'te müdür vekili, 1937'de de müze müdürü oldu. Müdürlüğü sırasında dokuz Kur'an tercümesini "Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri" adlı makalesiyle ilim dünyasına tanıttı. 1939'da "Türk İslam Eserleri Müzesi Kataloğu" ve 1941'de "Fatih Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkeri, Şeyh Vefa Hayatı ve Eserleri" adlı eserini yayımladı. 1943'te yaş haddinden emekliye ayrılan Abdülkadir Erdoğan 1 Aralık 1944'te İstanbul'da vefat etti. Kıymetli bir ilim adamı olan Abdülkadir Erdoğan'ın Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası, Vakıflar Dergisi, Türk Sözü, Babalık ve Konya dergi ve gazetelerinde pek çok makalesi yayımlandı. Bakınız: "Abdülkadir Erdoğan, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü (1877-1944)", Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, sy.5, Ankara 1949, s.252-254; Bayram Ürekli, "Erdoğan Abdülkadir", Konya Ansiklopedisi, c.3 s.208-209; "Erdoğan, Abdülkadir", TDEA, III, 61; Ali Rıza Akıncı, Ölümünün

6 Aralık 1914 -13 Temmuz 1915 tarihleri arasında Babalık gazetesinde on altı makale halinde yayınladığı "Konya'da Müessesat-ı İslamiye/ Konya'da İslami Eserler" adlı çalışması Konya'nın ilk yerel tarih araştırmalarının temelini oluşturur.

Bu makalelerde Konya'daki eski İslami eser olan Alaaddin Camii'ndeki minberden başlanılmıştır. Sonra tarih sırasına göre Alaaddin Türbesi, Camii, Akıncı Mescidi, Konya Surları, Başara Bey Mescidi, Şekerfüruş Türbesi ve Hanı, Hoca Fakih Camii, Türbesi, Sırçalı Medrese, Hatuniye Mescidi ve Minaresi, Sahib Ata Mescidi ve Hangahı, Karatay Medresesi, Sadreddin Konevi Cami ve Türbesi, İnce Minare Darulhadisi ve Abdülmümin Mescidi gibi Selçuklu dönemi İslami eserleri incelemiştir.

Bu makalelerin dışında Hamdizade Abdülkadir, İstanbul'da yayınlanan "**Tarihi Osmani Encümeni**" adlı ilmi dergiye "**Alaaddin Camii Şerifi ve Karatay Medresesi**" adıyla 1 Ağustos 1331/15 Ağustos 1915'de bir makale yazmıştır. Hamdizade Abdülkadir bu makalede adı geçen cami ve medresenin tarihini, mimari yapısını, banisini ve kitabelerini incelemektedir.

Makalenin sonunda **Osman Fe-**

Onuncu Yılında Hamdizade Abdülkadir, Yeni Mecma, 4-8 Aralık 1954; Mahmut Sural, 50 Yılı Öncesinden Her Yönüyle Konya, Yeni Konya, 22 Eylül 1975; Mehmet Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, c.1, s.18-25; Muhiis Koner, Büyük Kayıp, Ekekon, 12 Birincikanun, 1944; R. Ekrem Koçu, "Erdoğan (Abdülkadir)", İstanbul Ansiklopedisi, IX, 5146-5148; Semavi Eyice, ERDOĞAN, Abdülkadir, İslam Ansiklopedisi, TDV c.11, s.288

rit (Sağlam)⁽²⁾, Hamdizade Abdülkadir hakkında takdirlerini şöyle kaydeder: “Konya’nın pek kadim (eski) bir ailesine mensup asil ve fazıl bir zat olan müderris (öğretim üyesi) Hamdizade Abdülkadir Efendi’nin “**Konya’da Müessesat-ı İslamiyye/Konya’da İslami Eserler**” namıyla yazdıkları külliyyattan (makalelerden) bir makaleyi mecmuamızda neşrediyorum. Konya’da hasbe’l-memurin ikametim (Konya Sanayi Mektebi müdürlüğüm için bulunduğum memurluk) esnasında kendilerinin nefsi Konya’da (Konya merkezde) Selçuklulara ve Karamanoğullarına ait asar (tarihi eserler) hakkında ne kadar muhim tetebbutta (önmeli inceleme ve araştırma) bulunmuş olduklarına vakıf olmuştum. Burada şu bir-iki satırla bu fazıl (değerli) zat hakkında duyduğum hürmetin beyanatı vacibiye-den (zaruri görev) addettim.” demektedir.

Hamdizade Abdülkadir’in 1915’te İstanbul’da yayınlanan “**Alaeddin Camii ve Karatay**

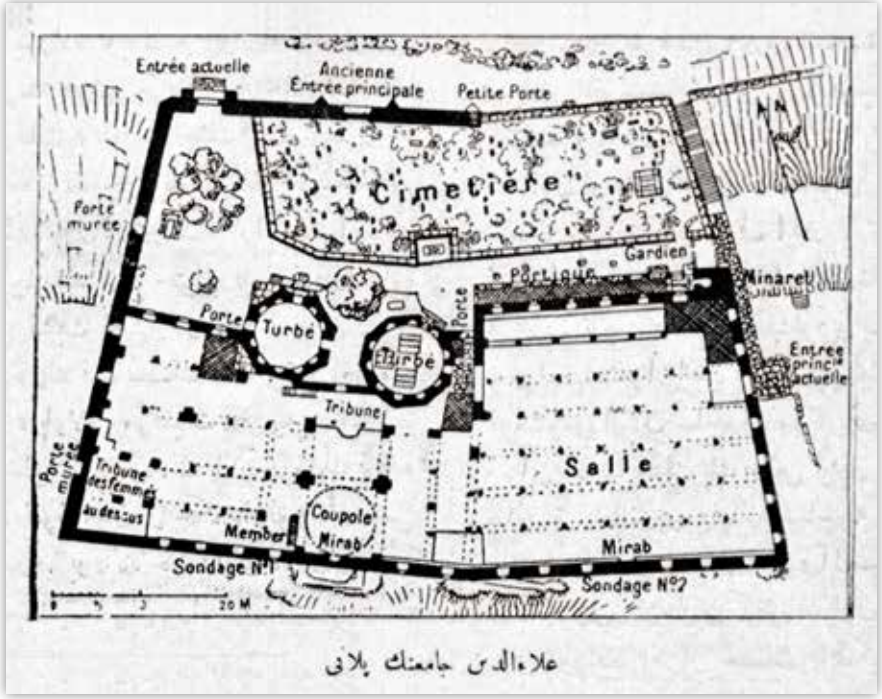
Medresesi” adlı çalışmasını günümüz okuyucularının istifadesine sunmak istedik. On bir sayfa olan Osmanlı Türkçesiyle yazılmış makaleyi latinize ettik. Cümle yapısını bozmadan günümüzdeki anlamlarını parantez içine aldık. Makalede bulunan hicri ve rumi tarihi çevirmek için Türk Tarih Kurumu sitesindeki Tarih Çevirme Kılavuzundan istifade ettik.⁽³⁾ Arapça yazılı kitabelerin tercümesinde Remzi Duran’ın “Selçuklu Devri Konya Kitabeleri” eserinden yararlandık. Bu tercümeleri kolaylık olsun diye dipnota eklemek yerine kitabenin hemen altına (anlamı) başlığı ile ilave ettik.

ALAEDDİN CAMİİ VE KARATAY MEDRESESİ

Alaeddin Cami şerifi Konya’da mevcut cevamii şerifenin (camilerin) en büyüğüdür. Ekserisi (çoğunluğu) eskiden kalma ve bir kısmı sonradan yapıma muhtelif eşkalli (farklı şekilli) sütunlar ve başlıklar üzerine istinat ettirilmiş ve ekser aksamı(bölümlerin çoğunluğu) dam toprakla örtülmüş olan bu camii ke-

(2) Bakınız: Siddık Ünalın-Hakan Öztürk, Osman Ferit Sağlam’ın Hayatı Ve Eserleri Üzerine Bir Değerlendirme, Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 13/1, Yıl: 2008, s.87-101.

(3) <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu>

biri (büyük camii) evvela (önce) üç kısma ayırmak lazımdır.

Birinci kısım, büyük mihrap ile kubbenin bulunduğu mahaldir.

İkincisi, bunun sol tarafına tesadüf edip küçük bir mihrabı muhtevi olan (içine alan) kısımdır ki bu mihrap büyük mihraba muvazi (denk, eşit) değildir.

Üçüncüsü de büyük mihrabın sağ tarafındaki kısımdır.

BİRİNCİ KISIM

Birinci kısmın esasen kiliseden mübeddel (değiştirilmiş) olduğunu gösterir bazı emarat (işaretler) vardır. Oda ilave edilmiş kısımlarla kıblenin tashih edilmiş (düzeltilmiş) olması ve 1307/1889 tarihinde icra edilen (gerçekleştirilen) tamir esnasında büyük mihrabın bulunduğu mahalde (kısımda) ve bu mihrabın dış tarafına tesadüf eden temel taşında haç şekillerinin görülmesidir. Kiliseden mübadil (çevrilmiş) olan bu kısmın üzerindeki çıkıkı kubbenin Sultan Rükneddin Mesut tarafından bina edildiği kaviyyen (kuvvetle) muhtemeldir. Bu ihtimali teyit eden (destekleyen) delil ise camii şerifi mezkûrda ki musanna (eşsiz) minberin müşarun ileyh tarafından imal ettirildiğine dair cebhe-i minberde (minber üzerinde) görülen ve aşağıda aynen nakl edilecek olan birinci kitabedir.

Şu halde Sultan Mesut mezkûr minberi tebdil (değiştirmek) suretiyle tesis etmiş olduğu mezkûr camiiye koydurmak üzere yaptırmış ise de ömrü müsait olmadığı için

vaz'ına (yerine koymaya) muvaffak olamamış ve muahharen (sonradan) mahdumu(oğlu) İkinci Kılıçarslan kendi namına ait olan ikinci kitabeyi mezkûr minbere ilave ettirerek pederinin bu arzusunu yerine getirmiştir.

İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ KISIM

İkinci ve üçüncü kısım ise İzzeddin Keykavus I. tarafından altmışaltı sene sonra tevsiyan (genişçe) inşasına başlanmış ve bir sene sonra biraderi Alaeddin Keykubat I. tarafından itmam edilmiş (tamamlanmış) olan mahallerdir. Camii şerifi mezkûrun müşarun ileyh Alaeddin'e nispet edilmesi ise yalnız bu ikinci inşaatı ikmale muvaffakiyeti (tamamlamayı başarması) cihetiyledir. Yoksa banii evvel (ilk yapanı) ve sanisi (ikincisi) olmaları itibarıyla değildir.

KİTABELER

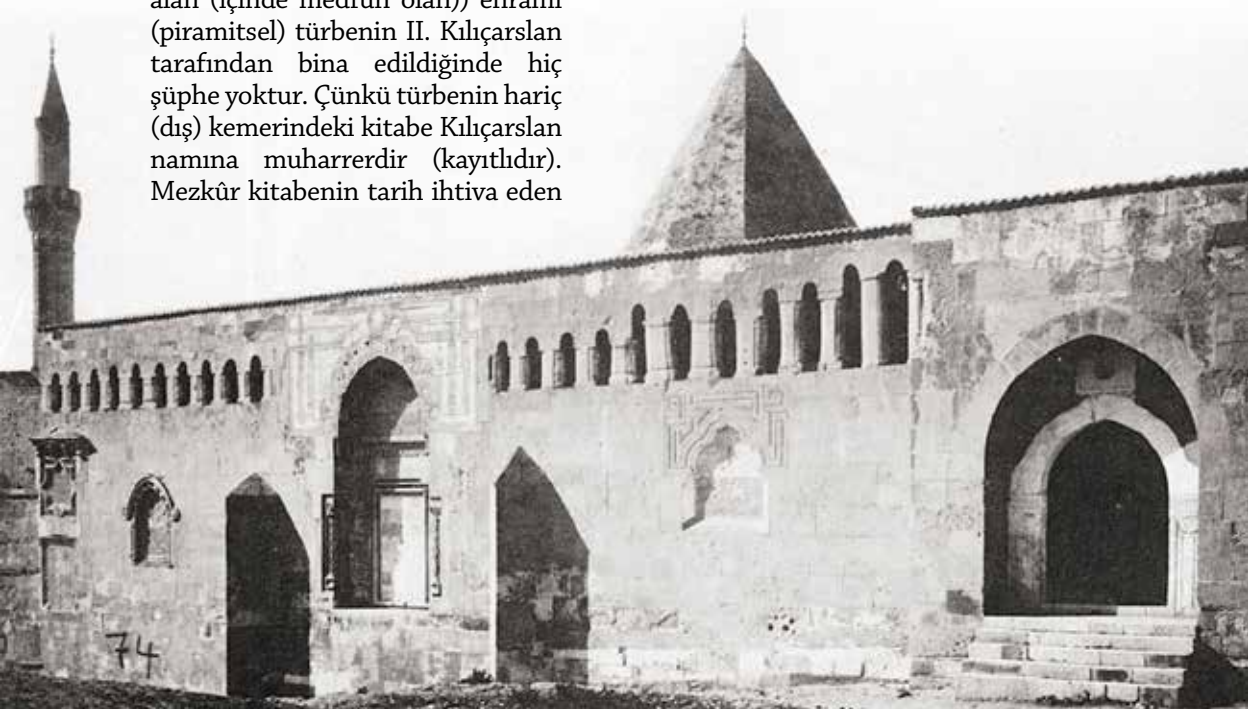
Kapısı camii şerifin dâhilinde (içinde) bulunan ve selâtin Selçukiyeden (Selçuklu sultanlarından) sekiz zatı (sultanı) ağuşu eydiyetine alan (içinde medfun olan) ehrami (piramitsel) türbenin II. Kılıçarslan tarafından bina edildiğinde hiç şüphe yoktur. Çünkü türbenin hariç (dış) kemerindeki kitabe Kılıçarslan namına muharrerdir (kayıtlıdır). Mezkûr kitabenin tarih ihtiva eden

kısmı dökülmüş ve diğer aksamında (kısmında) dökülmek üzere bulunduğu maatteessüf (üzülerek) görülmüştür.

Sultan Alaeddin'e nispet edilen türbe-i mezkurenin II. Kılıçarslan tarafından bina edildiğini sarahaten göstermekte bulunan bu kitabeyi vesai ki mühimme-i tarihiyeden (önemli tarihi belgekerden) add ediyor (kabul ediyor) ve şu nispeti meşhureyi (meşhur aidiyeti) tashihe medar (düzeltmeye değer) olduğu için kayıt ve zaptına muvaffak olduğumuz parçalarında aynen naklini muvafık (uygun) buluyoruz:

“Emera bi-imareti's-sultan el-muazzam izzü'd-dünya ve'd-din rüknü'l-islam ve'l-müslimin fahrü'l-mülûki ve's-selatin biladi'r-rum ve's-Şam abu'l-feth Kılıçarslan. (Nasıru emiri'l-müminin eazzallahu lehu)”

(Anlamı: Sultanların yücesi, din ve dünyanın azizi, sevgilisi, İslam ve müslümanların direği, temeli, padişahların severek övdüğü Şam ve Rum beldelelerinin hükümdarı, fetihler babası Kılıçarslan oğlu, Mes'ud

oğlu, mü'minler emirinin yardımcısı olan Kılıçarslan -Allah onu aziz kıl-sın- bu imaretin yani türbenin yapılmasını emretti.)

Kitabeyi mezkûreden bir dereceye kadar türbenin tarihi inşasını (yapım tarihini) da öğrenmek mümkündür. Muşarun ileyh Kılıçarslan 551/1156 tarihinde Konya tahtına cülus ve 38 sene icra-yı hükümet (hükümdarlık) ettiğine göre türbeyi de herhalde bu müddet (süre) içinde vücuda getirmesi lazım gelir

Şimale nazır (kuzeye bakan) pencerenin üzerindeki kitabeye nazaran (bakarak) bu türbenin "Yusuf b. Abdulgaffar el-Merci" nam mimar tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Kitabeye aynen şudur:

"Amelü Yusuf ibn Abdulgaffar el-Merci gaferallahu lehu ve-

li cemii'l-müslimin"

(Anlamı: Abdulgaffar oğlu Yusuf el-Merci⁽⁴⁾ yaptırdı. Allah onu ve cümle Müslümanları bağışlasın.)

SEKİZ SULTANIN TÜRBESİ

Türbe-i mezkurenin esna-ı tamirinde (tamiri sırasında) medfenlerin çinileri sökülmüş ve yazıların tezyinatı tamamıyla bozulmuş olduğundan medfun olan sekiz zattan (sultandan) dördünün kimler olduğu bilinmemiş ve yalnız

1. Rükneddin Mesut,
2. İzzeddin Kılıçarslan II,
3. Gıyaseddin Keyhüsrev I,
4. Alaaddin Keykubat I'nın isimle-

ri el-hale hazihi (şimdi aynen) mevcut olan kitabe parçalarında görülmekte ve bu dört zatın türbe-i mezkurede defini hak-ı gufran (türbeye defnedilmiş) olduklarına hükmedilmektedir.⁽⁵⁾

(4) Abdülkadir Erdoğan 12 Aralık 1927'de Konya Öğretmenler Birliği'nde yaptığı "Konya'da Mevcut Tarihi ve Millî Müesseseler" adlı konuşmasında Yusuf b. Abdulgaffar el-Merci hakkında şu bilgiyi verir: "Türbenin şimale nazır penceresinin üzerinde bir kitabe daha vardır. Bu da türbenin "Yusuf b. Abdulgaffar el-Merci" nam mimar tarafından yapıldığını irae etmektedir. Eğer "Merc" kelimesi sonradan biz de unutulmuş bir kasaba ismi değilse bu mimarın Afrikalı olduğunu kabul etmek zaruridir. Çünkü Merc (Libya) Bingazi civarında eylevm sahile yakın mamur bir kasaba isimdir." Bakınız: Babalık, 14 Aralık 1927.

(5) İbrahim Hakkı Konyalı, Sultan Alaaddin Camii, Oku, yıl:7, Mart 1967, sy: 64, s.14-15; "Alaaddin Camiini Yere Serenlerden, Hükümdar Mumya ve Cesetlerini Köpeklerle Atanlardan Ne Zaman Hesap Sorulacak?"; Yeni İstiklal, 30 Kasım 1966 sy.277.

TÜRBEDEKİ KUTSAL EMANETLER

Türbede mahfuz

- hicri 383/993 tarihinde yazılmış iki cilt üzerine mürettep bir Mushaf-ı şerif ile

- gümüş kakmalı gayet güzel bir şamdan ve

- Selçuklulara ait kırmızı ve yeşil bezlerden mamul ve üzerinde Kelime-i Tevhid muharrer (La ilahe illallah yazılı) bir de bayrak vardır.⁽⁶⁾

CAMİNİN DIŞI

Camii şerifin haricine (dışına) gelince: veçhesi (ön yüzü) vahidi'l-eşkal (tek tip) ve müstevi (düzgün) değildir. İlk nazarda (bakışta) mükerreren (defalarca) tamir gördüğü müşahede olunmaktadır.

Cephede altı adet kitabe vardır ki sol tarafından sırasıyla

1. KİTABE

“**Emera bi-temami haze'l-ca-**

mi'l-mübarek es-sultanü'l-muazzam alai'd-dünya ve'd-din ebu'l-feth Gıyaseddin ibn es-Sultan eş-Şehid Keyhüsrev ibn Kılıçarslan burhanü emirü'l-mü'minin”

(Anlamı: Bu mübarek caminin tamamlanmasını muazzam/büyük Sultan, Fetihler Babası Müminlerin Emirinin Burhanı Alaü'd-dünya ve'd-din Kılıçarslan oğlu Şehit Sultan Keyhüsrev oğlu Keykubat emretti.)⁽⁷⁾

Bu kitabe selatin-i Selçukiyenin (Selçuklu sultanlarından) yedincisi Alaeddin I namına yazılmış ve “tamam” kelimesinde de camii şerifi mezkûrun kendileri tarafından itmam edildiği anlaşılmıştır. Bu kita-

(6) Bakınız: Mehmet Önder, “Alaeddin Camiine Gizlenen Hazine”, Yeni Konya, 6-8 Kasım 1986; “Alaeddin Camiindeki Gizli Hazine Nasıl Bulundu”, Yeni Konya, 8-9 Şubat 1995.

(7) Remzi Duran, Konya Kitabeleri, 43.

bede pederi Keyhüsrev'in şehit sıfatıyla tavsif edilmesi ise muşarun ileyhın Alaşehir tekfuruyla etmiş olduğu bir muharebede (savaşta) ihraz-ı şahadet etmiş (şehit düşmüş) olmasındandır.

2. KİTABE

“El-mütevelli İyaz el-Atabeki amele Muhammed ibn Havlan ed-Dımişki”

(Anlamı: Mütevelli Atabek Ayaz'dır. Şamlı Havlan oğlu Muhammed yaptı.)⁽⁸⁾

Buradaki “İyaz” ile dördüncü kitabedeki İyaz'ın “za” ile yazılması eser-i sehivdir (unutularak yapılan hatalı bir yazıdır). Doğrusu üçüncü kitabede görüldüğü veçhile “sin” ile İyas'dır.

“Emir Esedüddin İyas” namında ümerayı Selçukiye'den (Selçuklu beylerinden) bir zatın bulunduğu ve hatta bu zatın ordu kumandanlıklarında istihdam olduğu tarih kitabelerinde tesadüf edilmiştir.

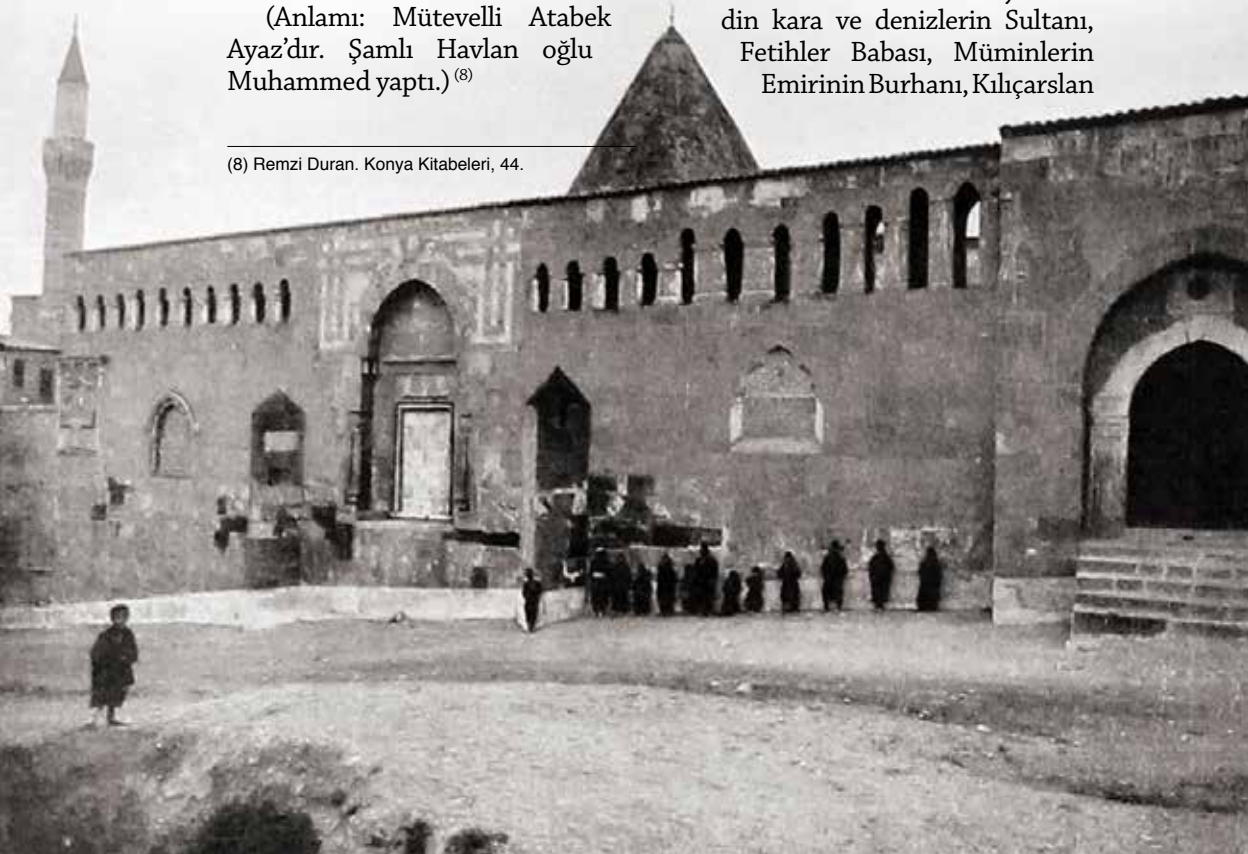
Mimarının Suriyeli olduğunu da bu kitabeden anlamaktayız.

3. KİTABE

“Bismillahirrahmanirrahim. Emera bi-imareti haze'l-cami' es-sultan el-gâlib izzü'd-dünya ve'd-din sultanü'l-berri ve'l-bahr ibn Ebu'l-feth Keykavus ibn Keyhüsrev ibn Kılıçarsaln burhanü emiru'l-müminin fi şuhuri sene sitte aşara ve sitte mieti bitevella el-abdü'l-muhtaç ila rahmetillahi İyaz el-Atabeki.

(Anlamı: Rahim ve Rahman olan Allah'ın adıyla. Bu caminin imarını Sultanü'l-Galib İzzü'd-dünya ve'd-din kara ve denizlerin Sultanı, Fetihler Babası, Müminlerin Emirinin Burhanı, Kılıçarslan

(8) Remzi Duran. Konya Kitabeleri, 44.

oğlu Keyhüsrev oğlu Keykavus 616 senesi aylarında mütevellisi Allahlın rahmetine muhtaç kul Atabeki Ayas'a emretti.)⁽⁹⁾

Bu kitabe İzzeddin Keykavus namınadır. Muşarun ileyh selatini Selçukiye'nin (Selçuklu sultanlarının) altıncısı ve Sultan Alaeddin'in büyük biraderidir. Sivas'ta irtihal etmiş ve orada kendi binagerdesi (yaptırdığı) olan türbeye defnedilmiştir.

“es-Sultanü'l-Galib” kendilerine makam-ı hilafetin (Bağdat'ta bulunan halifelik makamının) verdiği bir unvandır. Muşarun ileyh Sinop'u fethetmiş ve müjdeyi fethi isal (düyurmak için) için ulemayı mahalliyeden (Şeyh Sadreddin Konevi'nin babası) Şeyh Mecmuddin İshak'ı birçok hediyelerle tarafı hilafete izam eylemiştir (göndermiştir). Cevaben gelen menşurda kendisine “es-Sultanü'l-Galib” ünvanu verilmiştir.

4. KİTABE

“Bismillah ve's-salamü ala Rasulillah temme haza beytülahi es-sultaniü'l-muazzam alaü'd-dünya ve'd-din ebu'l-feth Keykubad ibni Sultan eş-Şehid

Keyhüsrev ibn Kılıçarslan ibn Mes'ud nasıru emiru'l-mü'minin ala yedi'l-abdi'l-fakiri el-muhtaç ila rahmetillahi İyaz Mütevellî el-Atabeki sene seb'a aşara ve sitte mie”

(Anlamı: Allah'ın adıyla selam onun Resulü üzerine. Bu Allah'ın evi muazzam sultan fetihler babası mü'minlerin emirinin yardımcısı Alaü'd-dünya ve'd-din Mesut oğlu Kılıçarslan oğlu said ve şehid Keyhüsrev

(9) Remzi Duran. Konya Kitabeleri, 32.

oğlu Keykubad'ın Atabeki ve Mütevellî, Allah'ın rahmetine muhtaç fakir kul Ayaz'ın eliyle 617/1220 senesinde tamamlandı.)⁽¹⁰⁾

Bu kitabede İzzeddin Keykavus'un 616 tarihinde tevsiyan tamirine (genişletilerek tamirine) mübaşeret ettiği (başlandığı) camii şerifi mezkûrun bir sene sonra biraderi Alâeddin tarafından itmam edildiğini (tamamlandığını) ispat etmektedir.

5. KİTABE

“Emera bina haza'l-mescidi ve't-türbetü'l-muteberetü es-sultan ed...vedünya ve'd-din ebü'l-feth Keykubad ibni Sultan eş-Şehid Keyhüsrev ibn Kılıçarslan nasırı emiru'l-müminin bi-tevella es-seyyid İyaz el-Atabeki min sene sitte aşara ve sitte mie.”

(Anlamı: Bu mübarek mescid ve

türbenin yapılmasını ... Sultan fetihler babası müminlerin emirinin yardımcısı ...ü'd-dünya ve'd-din Kılıçarslan oğlu Şehit Sultan Keyhüsrev oğlu Key.. bi-tevellî kul Atabeki Ayaz 616 senesinde emretti.)⁽¹¹⁾

Bu kitabede Sultan Alaeddin 616 senesinde bu mescit ile türbenin binasını emr etmiş olduğu görülüyor. Hâlbuki burası mescid değil camidir. Mescid-i Haram, Mescid-i Aksa gibi camiye mescit ıtlakının vukuu (adının verilmiş olduğu) ispat edilse bile bu camiin Alaeddin tarafından bina edilmiş olması doğru değildir. Çünkü camii şerifin altmışaltı sene evvel Rükneddin Mesut tarafından tesis edilmiş (kurulmuş) olduğu evvelce beyan edilmişti (açıklanmıştı). Türbedeki keza Alaeddin tarafından bina edilmesi doğru olamaz. Çünkü türbenin kemerindeki kitabede banisinin (yapanın) II. Kılıçarslan olduğu sarahaten (açıkça) görülmektedir.

(10) Remzi Duran, Konya Kitabeleri, 42.

(11) Remzi Duran, Konya Kitabeleri, 38.

Bu mubayeneti ref edebilmek (kaldırmak) için iki cihet (yön) varid-i hatır (akla geliyor) oluyor:

Birinci cihet (yön), bu kitabenin Alaeddin tarafından tahrif edilmiş (değiştirilmiş) olmasıdır. Hakikaten bu kitabedeki Keykubad'ın Keykavus'tan bozma olduğu ilk nazarda göze çarpmaktadır. Ve bir de halife-yi İslam tarafından Keykavus'a verilmiş olan "Sultanü'l-Galib" unvanında aynı tecavüze maruz olduğu his olunmaktadır. Bundan başka kitabenin tarihi olan 616/1219 senesi de Keykavus'un zaman-ı saltanatına müsadif bulunmaktadır. Bu kitabede tahrif (değiştirme) keyfiyetini kabul etmekle beraber üçüncü kitabe bizi yine düçar-ı müşkikat (şüpheye sevk) ediyor. Eğer Sultan Alâeddin büyük biraderi Keykavus'un ismini camii şerifin cephesinden kaldırmak ve okutmamak istemiş olsaydı aynı cephede üçüncü kitabeden de kaldırması ve tahrif lazım gelirdi. Hâlbuki mezkûr (adı geçen) kitabeye hiç dokunmamış ve onu aynıyle muhafaza etmiştir (korumuştur).

İkinci tevcih (yön) ise mezkûr kitabenin bu camiye aidiyetini kabul etmemektir. Herhalde Keykavus tarafından 616/1219 tarihinde yaptırılmış ve sonra yıkılmış başka bir türbe ve mescide ait olan mezkûr kitabe muahharen bu camiyle münasebetdar (ilgili, alakalı) olduğu zannedilerek esnayı tamirde buraya getirilip vaz' olunmuştur (konulmuştur). Tahrifin muhakkak olduğuna göre ya Sultan Alaeddin tarafından asıl ait olduğu türbe ve mescit üzerinde iken tahrif yahut buraya getirip vazedenler (koyanlar, yerleştirenler) tarafından Alaeddin namına tashih edilmiştir.

6. KİTABE

Sağındaki kapının etrafı sanat-kârının namını (adını) ve tarihi imalini (yapım tarihini) gösteren diğer

bir kitabe ile dairen madar (daire biçiminde) çevrilmiştir:

**“Es-sultan el-Muazzam
alaü'd-dünya ve'd-din;**

(Anlamı: Büyük Sultan, din ve dünyanın yücüsü.)⁽¹²⁾

**Amelü Kerimeddin Erdişah
der şuhûru sene seb'i aşar ve site
mietin ez hicreti peygamber
aleyhisselam.**

(Anlamı: Peygamber aleyhisselamın hicretinin 617/1220. yılının başlarında Kerimeddin Erdişah yaptırdı.)⁽¹³⁾

Bu kitabede sonradan buraya getirilip konmuş olması ağıleb-i (kuvvetle) ihtimaldir. Yalnız çini imal edenlerin İranlı olduğunu gösterdiği için haiz-i ehemmiyettir (önemlidir).

BATI YÖNÜNDE İKİ KİTABE

Garp cihetinde (batı yönünde) iki kitabe vardır. Bunlardan birisi duvara gömülmüş, diğeri bila-şüphe (şüphesiz) başka bir yerden getirilip oraya konmuştur.

Birincisi: **“es-sultanü'l-muazzam
alaü'd-dünya ve'd-din
Ebu'l-feth Keykubad ibni Keyhüsrev ibn Kılıçarslan”**

(12) Remzi Duran, Konya Kitabeleri, 42.

(13) Remzi Duran, Konya Kitabeleri, 42.

(Anlamı: Kılıçarslan oğlu Keyhüsrev oğlu büyük sultan fetihler babası alaü'd-dünya ve'd-din Keykubad)⁽¹⁴⁾

İkincisi: **“es-sultanü'd ...izzü'd-dünya ve'd-din ebu'l-feth Keykubad ibn Keyhüsrev burhanü emiri'l-müminin”**

(Anlamı:sultan ...üddünya ve'd-din fetihler babası müminlerin emirinin burhanı Keyhüsrev oğlu Keykubad)⁽¹⁵⁾

Şu son kitabedeki “Sultan galib” de Keykavus’a ait olduğu halde Keykubat namına tahrif edilmiştir. Bu tahrif gerek Alaeddin tarafından icra edilsin ve gerekse başkaları tarafından yapılmış olsun mezkûr kitabede her halde bu müesseseye ait değildir.

MİNBER

Camii şerifin dâhilindeki (içindeki) musanna (gösterişli) minbere gelince Konya’daki asar-ı İslam’ın (İslam eserlerinin) tarihen en eskisidir. Başka başka yazılarla üzerinde üç mühim (önemli) kitabe vardır:

Birinci kitabe

Sultan Mesut namına olup hatt-ı kufi ile yazılmıştır:

“İzzü'd-dünya ve'd-din ebu'l-feth Mesud ibn Kılıçarslan nasırı emiru'l-müminin.”

(Anlamı: “Din ve dünyanın izzeti, Kılıçarslan oğlu müminlerin emirinin yardımcısı Mesud)

Mesut, selatini Selçukiye'nin (Selçuklu sultanlarının) dördüncüsüdür. Yarım asra karib (yakın) icra-yı hükümet ve 551/1156'de irtihali ahiret etmiştir. Unvanı meşhuru “Rükneddin” olduğu halde burada “İzzü'd-dünya ve'd-din” görülmektedir.

İslam kitabeleri ile meşgul bir zat buna eser-i sehv (hata eseri) di-

yorsa da doğru değildir. Çünkü kemal-i itina (özenle) ile tertib ve tahrir olunmuş (yazılmış) bir kitabedeki unvan-ı hükümdaride sehvin (unutmanın) vukuu müstebidir. Bize kalırsa Rükneddin, İzzeddin, Giyaseddin, Alaeddin gibi unvanlar sabit bir şey değildir. Bunlar devlet-i Osmaniye'deki elkab-ı resmiye (resmi lakapları) gibi bazen terfi' ve terakki ile tebdile (değişime) maruz olabilir. Sultan Mesut üçüncü kitabe nihayetindeki tarihinden müsteban olduğu vechile mezkûr minberi, irtihalinden (vefatından) bir sene mukaddem (önce) imal ettirmiştir. Evvelce unvanı “Rükneddin” olduğu halde son zamanlarında makamı hilafetten “İzzeddin” unvanı almış olması ihtimali daha makbul ve muvafıktır.

İkinci Kitabe

“Es-sultanü'l-muazzam şehinşâhi'l-a'zam, seyyidü selatini'l-arab ve'l-acem, mâlikü'r-rikâbü'l-ümem izzü'd-dünya ve'd-dünya rüknü'l-islam ve'l-müslimin fahrü'l-muluk ve's-selatin, nasiru'l-hak bi'l-berahin, katilü'l-keferati ve'l-müşrikin, gıyasü'l-mücahidin, hafiz-u biladillah, nasır-u ibadillah, muin-u halifetillah, sultan-u biladî'r-Rum ve'l-Ermene ve el-Firenci ve's-Şam, Ebu'l-feth Kılıçarslan ibn Mesud ibn Kılıçarslan, nasırı emiru'l-müminin edamallahu sultanehu vezâat iktidarehu”

(Anlamı: “Büyük Sultan, Yüce Şahlar Şahı, Acem ve Arap sultanlarının efendisi, ümmetlerin maliki, din ve dünyanın izzeti, Müslümanların ve İslamın rüknü, sultanların ve meliklerin övücü, delillerle Hak'kın yardımcısı, kâfirlerin ve müşrikinin katili, mücahitlerin müzahiri, Allah'ın beldelerinin koruyucusu, Allah'ın kullarının yardımcısı, Allah'ın halifesinin yardımcısı, Rum, Ermen, Efrenç ve Şam'ın sultanı, fetihler babası Kılıç Arslan

(14) Remzi Duran. Konya Kitabeleri, 44.

(15) Remzi Duran. Konya Kitabeleri, 39.

oğlu Mesud oğlu müminlerin emirinin yardımcısı Kılıç Arslan, Allah saltanatını daim, mülkünü sürekli ve ikbalini kat kat eylesin.)

Minberin inşasından sonra calısı saltanat (iktidara oturan) olan II. Kılıçarslan bu kitabeyi sls kırması bir yazı ile minberin çerçevesinin etrafındaki çukur silmenin üzerine hak ettirmiştir. Kitabe, muşarun ileyhın o zaman ahz etmiş (almış olduğu) olduğu bütün elkab (lakaplar) ve evsafı (sıfatları) ihtiva etmesi itibarıyla ehemmiyet-i mahsusayı (neme) haizdir.

çnc kitabe:

“Amelu stad Mekki el-Hacı el-Ahlatı ve furu min fi receb senete hamsin ve hamse mieh”

(Anlamı: “stad, Ahlatlı Hacı Birtı oğlu Mekki'nin işidir. 550 (1155) yılı Receb ayında.)

Bu kitabe pek adi ve gayri muntazam bir yazı ile yazılmıştır. Noktasız harflerle muharrer (yazılı) olmasından dolayı işaret içine alınan kelimenin nasıl okunması lazım geleceği bilinememiş ve yalnız amilinin (sanatkarının) Mekkeli ve muahharren (sonraları) Ahlatlı olduğu ve aslen bedayii perveran-ı araptan bir

Üstad-ı mahir (yetenekli bir sanatkar) bulunduğu taayyün edebilmiştir. Minberin 550/1151 tarihinde imal edilmiş olduğuna ve Kılıçarslan'ın da 551/1155 senesinde cülus ettiğine göre nazaran Rükneddin Mesut bu minberi son günlerinde imal ettirmiş (yaptırmış) demektir.

Minberin kapı kanatlarından birisi evvelce sirkat olunmuş (çalmış) diğeri ise İstanbul'daki umumi Mze'ye gönderilmiştir. Abanozdan mamul (yapılmış) olduğu erbab-ı ihtisas (uzmanlar) tarafından söylenmektedir.

ALADDİN CAMİİ TAMİR KİTABESİ

Şark (doğu) cihetindeki kapının üzerinde caminin son tamirine ait memleketimiz eşrafından Mecidizade Tahir Paşa⁽¹⁶⁾ merhumun şu manzuma-i tarihiyesi muharrerdir:

“Hazreti Abdülhamit Han diyanet perveri

Taht-ı iclalinde daim eylesin Rabb-ı Rahim

İde tevfiķ ve te'yidiyle mülk- milleti

(16) Ali Işık, “Tahir Paşa”, Konya Ansiklopedisi, 8/258-259

Merkez-i ömr ana isal itdi ber neh-i kavim

Rehneler peyda idüb dest-i şu'nu ezmine

Münderis olmuşken işte bu nazmazgâh-ı kadim

Konya Valisi Sururi bendesi arz eyleyüp

Eyledi tecdidine ferman Hakan-ı hakim

Söyledi Tahir kulu tarih-i cevherdarini

Bu ibadetgahı tecdid itdi Sultan-ı kerim.

Sene 1307 (1889-90)

II. KARATAY MEDRESESİ

Konya'da mevcut müessesat-ı islamiye (İslami kurumlar) meyanında şayan-ı zıkr (anılmaya değer) ve ziyaret bir müessesede Karatay hazretlerinin medresesidir.

Bu gün "Karatay-ı Kebir Medresesi" demekle maruf olan bu daireyi ziyaret edenlerin mermerden mamul ve gayet musanna (sanatlı, eşsiz) olan kapısına teveccüh ederken orada birkaç defa vakfe-güzin hayret olmaması kabil değildir. Bu kapı-

nın cephesinde ve sağ sol cihetlerinde kabartma olarak hak edilmiş olan "rabbi evzi'ni" (Neml,15) ayeti celilesiyle cevamiu'l-hakim itlakına sezaver olan ber vechi zir ehadis şerife bütün ulviyet ve ruhaniyetiyle nazarlara çarpmaktadır:

KAPI ÜZERİNDEKİ KİTABE

Medresenin banisiyle tarihi binası ve selatini Selçukiyeden yedi zatın isimlerini ihtiva eden şu kitabe-i muhimmede kapının balasında muharrerdir:

"Kalellahu teala: innallahe la yuziu ecra'l-muhsinin. Emere bi haze'l-imaret el-mübareke fi eyyâm devletü's-sultanü'l-'azam zillu'llah fi'l-alem alae'd-dünya ve'd-din ebu'l-feth Keykavus bin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan bin Mes'ud (bin) Kılıç Arslan, Karatay bin Abdullah fi şühuri sene tis'a ve erbain ve sitte-mie gafurullah lemu emere"

(Anlamı: Allah teâlâ şöyle buyurdu: Muhakkak ki Allah iyi davrananların ecrini katiyen zayi etmez (Yusuf, 90). Bu mübarek inşaat, Kılıç Arslanoğlu Mesud oğlu Kılıç Arslan oğlu şehit sultan Keyhüsrev oğlu Keykubad oğlu Keyhüsrev oğlu Keykubad oğlu Keyhüsrev oğlu ulu sultan, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, dünya ve dinin değeri, fatihler babası Keykavus'un saltanatı günlerinde, 649/1251 yılının aylarında, Abdullah oğlu Karatay tarafından emredilmiştir. Allah inşaat sahibini mağfiret etsin.)

Bu kitabe medrese-i mezkurenin İkinci Keykavus'un zamanında ve 649/1251 tarihinde "Karatay b. Abdullah" tarafından inşa edildiğini ve sultan-ı muşarun ileyhinde I. Kılıçarslan'a kadar sırasıyla ecdadının kimler olduğunu göstermesi itibarıyla haizi ehemmiyettir.

MEDRESE ODALARI

Bu muhteşem kapıdan içeriye girilince oldukça geniş bir boşluk görülür ki bunun bir kısm-ı muhimmi (önemli bir bölümü) sonradan yapılan medresenin adi hücreleri işgal etmektedir. Bu boş mahallin de vaktiyle kapalı olduğu ve hatta büyük kapı ile büyük kubbe arasındaki başkaca müzeyyen bir kubbe daha bulunduğu asar-ı bakiyesinden (geri kalan bölümlerinden) istidlal edilmektedir (çıkartılmaktadır). Büyük kubbenin dâhiline bunun her tarafı çini ile kaplanmış ve üzeri bir takım nukuşu bedia (eşsiz nakışlarla) ve hututu Kur’aniye (Kur’an hatları) ile tezyin edilmiştir.

Her zaviyesinden merkeze amud (direk, destek) olmak üzere resmedilmiş dört büyük müselles (üçgen) köşebentlere hatt-ı kufi ile namı hazreti peygamberi ve çar-ı yarı güzin hazerratinın (dört halifenin) esami şerifesi o kadar sanatkarane yazılmıştır ki kolay kolay yazı olduğunu fark ve temyiz edemez (ayırt edilemez).

Kadim hücrelerden bu gün hiçbir eser kalmamış ve kubbe dâhilindeki (içindeki) kapı mahalleri de tamamıyla kapatılmıştır. Kubbeye muttasıl (bitişik) mescidin çini tezyinatı da her türlü sitayişin fevkindedir.

CELALEDDİN KARATAY’IN TÜRBESİ

Yalnız ittisalindeki (bitişigindeki) (Celaledin) Karatay’ın medfun olduğu türbe perişan bir halde ve kabrinin üzerindeki sandukada aleladedir. Bani medrese Karatay hazretleri eazımı vüzerayı Selçukiye’den (Selçukluların büyük vezirlerinden) olup Emir Celaledin unvanıyla maruf (bilinen) bir zatı ali kadr (değerli biri) idi. Müşarun ileyhin Alaeddin I.’de bir müddet hizmet ettiği meşhur vekayii kitabelerinde mezkûr dur.

Karatay’ın mezkur medreseyi 649/1251 tarihinde yaptırdığına ve Alaaddin I.’de 634/1236 senesinde irtihal (vefat) ettiğine bakılırsa Emir Karatay’ın uzun bir ömür sürdüğüne ve medreseyi de hayatının son günlerinde ve vücuda getirdiğine hükmedilir.

ANTALYA’DAKİ ESERLERİ

Karatay’ın esasen nereli olduğu bilinmiyor. Yalnız Antalya’da elan (şimdi var olan) namına müsadif bir mahallenin bulunması medrese-i mezkureye ait tanzim etmiş olduğu vakfiyede Antalya’da kendi bina-gerdesi olan (inşa ettirdiği, yaptırdığı) bir “Darü’s-süleha”dan bahs etmiş olması gösteriyor ki müşarun ileyhin mevkii mezkûr ile herhalde

bir münasebeti vardır. Antalya'da ya kendilerinin vatanı aslisidir yahut velayet (yöneticilik) ve sair-i memuriyet (diğer memuriyet) münasebetiyle orasını vatan-ı sani (ikinci vatan) ittihaz etmiştir.

CELALEDDİN KARATAY'IN KARDEŞLERİ

a. Tabib (Doktor) Kemaleddin

Müşarun ileyhin iki biraderi daha vardı. Bunların en büyüğü "Kemaleddin" namında bir zat olup hem vüzeradan (vezirlerden) hem de meşahir-i etıbbadan (meşhur doktorlardan) idi. Bu medresesinin karşısındaki "Küçük Karatay" demekle maruf olan diğer medreseyi de müşarun ileyh Kemaleddin yaptırmıştır.

Bunun daha mukaddem inşa olduğu Celalettin Karatay'ın vakfiyesinde bil münasebede zıkr olunmuş bulunmasıyla müsbittir ve evvelce pek müsenna ve müzeyyen olduğu rivayet edilmekte de bulunmuştur.

b. Seyfeddin Karasungur

İkinci küçük biraderi "Seyfeddin Sipehsalar" namındaki zattır ki bu da ricali muhimme-i Selçukiyedir (Selçukluların önemli yöneticilerindendir). Asıl ismi "**Karasungur**

b. Abdullah" idi.

Meşahiri ulemayı İslamiyeden (meşhur İslam âlimlerinden) **Cela-leddin-i Rumi** ve **Şemseddin Mardini** gibi birçok eazamın (birçok büyük ilim adamının) burada kürsi-i tedrise geçmeleriyle (ders vermesiyle) Karatay Medresesi vaktiyle pek parlak devirler geçirmiştir.

Kaynaklar:

Ali Işık, "Tahir Paşa", Konya Ansiklopedisi, 8/258-259

Ali Rıza Akıncı, Ölümünün Onuncu Yılında Hamdizade Abdülkadir, Yeni Meram, 4-8 Aralık 1954.

Babalık, 14 Aralık 1927.

Bayram Ürekli, "Erdoğan Abdülkadir", Konya Ansiklopedisi, c.3 s.208-209.

Hamdizade Abdülkadir, "Konya'da Müessesat-ı İslamiye'den Alaaddin Camii Ve Karatay Medresesi" Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, İstanbul, 14 Ağustos 1915, cilt. 6, sayı: 33, sayfa: 524-534.

İbrahim Hakkı Konyalı, "Alaaddin Camiini Yere Serenlerden, Hükümdar Mumya ve Cesetlerini Köpeklere Atanlardan Ne Zaman Hesap Sorulacak?". Yeni İstiklal, 30 Kasım 1966, sy.277.

İbrahim Hakkı Konyalı, Sultan Alaaddin Camii, Oku, yıl:7, Mart 1967, sy: 64, s.14-15.

Mahmut Sural, 50 Yıl Öncesinden Her Yönlüyle Konya, Yeni Konya, 22 Eylül 1975.

Mehmet Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, c.1, s.18-25.

Mehmet Önder, "Alaaddin Camiindeki Gizli Hazine Nasıl Bulundu", Yeni Konya, 8-9 Şubat 1995.

Mehmet Önder, "Alaaddin Camiine Gizlenen Hazine", Yeni Konya, 6-8 Kasım 1986.

Muhlis Koner, Büyük Kayıp, Ekekon, 12 Aralık 1944.

R. Ekrem Koçu, "Erdoğan (Abdülkadir)", İstanbul Ansiklopedisi, IX, 5146-5148.

Remzi Duran'ın "Selçuklu Devri Konya Kitabeleri, Ankara 2001.

Semavi Eyice, Erdoğan, Abdülkadir, TDV İslam Ansiklopedisi, c.11, s.288.

Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi, "Erdoğan, Abdülkadir", c.3, s.61.

Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, "Abdülkadir Erdoğan, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü (1877-1944)", sy.5, Ankara 1949, s.252-254.